

— Εἶνε ἔς τάλωνι! ἀπεκρίνατο ἡ μήτηρ. Τί τονε ζητᾷς;

— Ὁ Γιαννῖος εἶχε φερμένο τάφεντῆ μου γιὰ μόντρα ἓνα τσικοῦρι καὶ παράγγειλε τὸ ἴδιο τοῦ Φωκίωνα. Τὸ λοιπὸν τὸ τέλεψε καὶ τᾶφερα καὶ τὰ δύο.

— Δὲν ξέρω γὼ ἀπὸ τέτοια. Ὁ Γιαννῖος εἶν' ἐδῶ. Γιαννιέ, αἱ Γιαννιέ! ἔκραξε στραφεῖσα πρὸς τὴν ἡμίλειστον θύραν.

— Ἔφτασα, μάνα!

Ὁ νεανίας εἶχε εὔρη τὸ ξύλινον τάσσι, τὸ περιέχον τὰς τελευταίας τηγανίτας, καὶ εἰς ἀκαριαίαν σκέψιν ὑποκύψας, μὴ ἔχων συνείδησιν ἀκριβῆ τοῦ παρατόλμου ἔργου—ἐκένου ἤδη ἐν αὐταῖς διὰ τρεμούσης χειρὸς τὴν πανίσχυρον ἐκείνην κόνιν, τὸ περιφημον βοτάνι τῆς ἀγάπης!

— Τ' εἶνε; ἠρώτησεν ἐξερχόμενος καὶ ἀδειῶς ὑποκρινόμενος πλήρη ἀγνοίαν, ἐνῶ διὰ τῆς χειρὸς ἀνεκίνει τὰς τηγανίτας.

— Τὸ κορίτσι τοῦ Γυρτοκάβουρα...

— Καλημέρα, Γιαννιέ, ἐφώνησε συγχρόνως ἡ Ἀθιγγανίς, ἔφερα τὸ τσικοῦρι τοῦ Φωκίωνα.

Ὁ ποιμὴν ἀμυχανῶν, κρατῶν ἀνά χεῖρας τὸ ξύλινον πινάκιον, τὸ ὅποιον ἐβάρυνεν αὐτὸν ὡς ἐάν ἦτο ὄγκος μολύβδινος, ἐφέλλισεν ἀσυκρτήτως σχεδόν:

— Καλά, καρτέρα λιγούλακι...

Καὶ ἐπεδόθη μετὰ νευρικῆς ταραχῆς εἰς τὴν κατανάλωσιν τῶν τηγανιτῶν καθεσθεῖς ἐν τῇ προτέρᾳ παρὰ τὸν κλίβανον θέσει, μὴ τολμῶν νὰ ἐγείρῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν μητέρα ἢ τὴν Ἀθιγγανίδα.

Ἐν τούτοις ἡ κυρὰ Βάσσω περατώσασα τὴν ἐργασίαν ἐνίψεν ἀνεπαρκῶς διὰ ψυχροῦ ὕδατος τὰς χεῖρας καὶ ἀπέμαζεν αὐτάς διὰ βράχους.

— Τί τηρᾷς ἔτσι, κηφερή; εἶπεν αἴφνης πρὸς τὴν κόρην ἔς τὸ γύφτικο σας τάρχοντικό δὲν ἔχετε τηγανίταις;

Καὶ εἶδεν ὁ ποιμὴν τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς ἐκτεινομένην πρὸς τὸ πινάκιον, ὅπερ ἐκράτει ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ λαμβάνουσαν ἐκ τοῦ περιεχομένου. Ἡ χεὶρ ἐκείνη ἐρυθρὰ ἐκ τῆς βαφῆς ἦτο ὡς δι' αἵματος κεχρισμένη· ὁ νεανίας ἐρρίγησεν—ἀπαίσιον προαίσθημα συνέθλιψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Καὶ ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ τὴν ἀκουσίως προδοτικὴν χεῖρα τῆς μητρὸς καὶ δὲν ἔσχε τὴν δύναμιν. Ἀπέμεινεν ἐρριζωμένος ἐκεῖ παρακολουθῶν διὰ βλέμματος ἡλιθίου τὰς κινήσεις αὐτῆς.

Καὶ εἶδε τὴν μητέρα προσφέρουσαν δύο, τρεῖς τηγανίτας καὶ τὴν Ἀθιγγανίδα δειλιῶς λαμβάνουσαν ταύτας.

— Φάε μὲ τὴν ἡσυχία σου, μὴν πινηγῆς! εἶπεν ἡ κυρὰ Βάσσω πρὸς τὸν Γιαννιῶν καὶ πᾶν γὼ ἔς τάλωνι ναῦρω τὸ Φωκίω μὲ τὴν Τσιγγάνα.

Ἡ Ζεμφύρα ἠκολούθησε τὴν χωρικὴν καὶ ἐνῶ ἔδρανε τὰς τηγανίτας ἔστρεψε τελευταῖον τὰ μεγάλα γαλανὰ ὄμματα πρὸς τὸν νεανίαν.

Τετέλεσται! Τὸ φοβερὸν μυστήριον εἶχε τελεσθῆ μοιραίως ὑπ' αὐτῆς τῆς αἰμοβαφοῦς μητρικῆς χειρὸς καὶ οἱ χαλύβδινοι δεσμοὶ τοῦ Ἔρωτος συνέδεον ἤδη τὰς καρδίας τῶν δύο τέκνων τῆς ἐρημίας.

[Ἔπεται συνέχεια]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΨΕΥΣΤΩΝ

Ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ψεύδους εἶνε τόσοσιν πανάρχαια, ὅσων πανάρχαιον εἶνε καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ πρῶτος ψεύστης, κατὰ τὰς Γραφάς, ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρξεν ὁ ὄφισ.

Ὁ ὄφισ εἶπεν εἰς τὴν Εὐάν ἐν φοβερὸν ψεύδος, τοῦ ὁποῖου τὰ ὀλέθρια καὶ ἀτελεῦτητα ἀποτελέσματα ἀκόμη ὑφίσταμεθα ἡμεῖς οἱ δυστυχεῖς θνητοί. Τῇ εἶπε νὰ ἀποκόψῃ ἀπὸ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως ἓνα καρπὸν, μετὰ τὴν βρῶσιν τοῦ ὁποῖου, ὡς διεβεβαίω αὐτήν, θὰ ἐγίνοντο αὐτὴ καὶ ὁ σύζυγός της ἴσοι καὶ ὅμοιοι τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ. Ὁ καρπὸς τῶντι ἀπεκόπη καὶ ἐγεύσθη· ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν πρᾶξιν τκυτότην οἱ γονεῖς οὗτοι τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἐπίσθησαν διὰ τοῦ σκληροτέρου τρόπου ὅτι ὁ ἄθλιος ὄφισ εἶχε ψευσθῆ!

Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ τότε καὶ νῦν τὰ πάντα ἐφορῶν Ὑψιστος ἠδύνατο νὰ μὴ πλάσῃ τοιοῦτον ψεύστην ὄφιν, καὶ νὰ μὴ ἐμφυσήσῃ διὰ τοῦ καλάμου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐας τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς πλεονεξίας, πρὸς κορεσμόν τοῦ ὁποῖου οὗτοι προθύμως παρέσχον εὐμένες οὗς εἰς τὸ ψεῦδος τοῦ ὄφους, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι διὰ λόγους, οὗς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῇ σμικρότητι αὐτοῦ ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ, δὲν ἔπραξε τοῦτο.

Ἴσως μετεχειρίσθη τὸ ψεῦδος ὡς ἀπετηρίαν τοῦ δράματος τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ὁποῖου τὸ σχέδιον εἶχεν ἤδη προδιαγράψει διὰ τῆς καταπληκτικῆς αὐτοῦ φαντασίας ἐν τῷ ἀπεράντῳ αὐτοῦ νῶ, ὅτε ἐδημιούργει τὸ σύμπαν, καὶ διὰ τὸ ὅποιον εἶχεν ὀρίσει ὡς θεάτρον μὲν τὸν μικρὸν ἡμῶν πλανήτην, μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ὄλως φυσικὴν σκηνηκὴν διακόσμησιν αὐτοῦ ἐξ ὠκεανῶν ἀτερμόνων, ποταμῶν ὀρητικῶν, ὄρεων γιγαντιαίων καὶ ἀποκρήμων, δασῶν καὶ πεδιάδων καὶ ἐρήμων, ὡς ἠθοποιούς δὲ ἡμᾶς τοὺς νάνους ἀνθρώπους, πρὸς τέρψιν τῶν γαληνιατῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν.

Ὁ Ὅμηρος τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως μετεχειρίσθη ὡς ἀφετηρίαν τῆς ἐξελιξέως τοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Ἰλίου δράματος καὶ μακρᾶς σειρᾶς θλιβερῶν γεγονότων. Ἐπίσης οἱ δραματοποιοὶ πάντοτε πρὸς ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων τοῦ δράματος μεταχειρίζονται ὡς ἀφετηρίαν πάθος τι ἢ συμβάν. Οὕτω καὶ ὁ μεγαλειότερος τῶν καλλιτεχνῶν, ὁ Δημιουργός, ἔθηκεν εἰς τὸ στόμα τοῦ ὄφως τὸ ψεῦδος ὡς ἀφετηρίαν πρὸς ἐκτύλιξιν ὅλων τῶν γεγονότων τοῦ δράματος τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὅπως δὴποτε τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ πρώτη πηγὴ καὶ ἀρχὴ τῶν δυστυχιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπῆρξε τὸ ψεῦδος, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο αἱ Γραφαί, τὸ δὲ κράτος αὐτοῦ ἔκτοτε ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις ἐν τῷ βίῳ τῶν κοινωνιῶν, καὶ παραδόξως μάλιστα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ κατέστη ἀπαραίτητον. Ὅτι τὸ ψεῦδος εἶνε ἀπαραίτητον καὶ ἐν γενικῇ χρήσει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τοῦτο μόνον ψεύστης δύναται νὰ ἀρνηθῆ.

Ἡ ἱστορία τοῦ ψεύδους εἶνε κατὰ μέγα μέρος καὶ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶνε ἀνάγκη πρὸς ἀπόδειξιν τούτου νὰ ἀνατρέξωμεν μέχρι τῶν ἀπωτάτων χρόνων τῆς ἱστορίας τῶν Ἰνδῶν, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν ; Αἱ τερατώδεις π.χ. περὶ θεογονίας ἰδέαι αὐτῶν ἦσαν τερατώδη ψεῦδη, τὰ ὅποια ἴσως ἐν ἀρχῇ ἐνθουσιώδεις τινές καὶ ὄνειροπόλοι μεγάλοι ἄνδρες ἐκήρυττον καλῆ τῇ πίστει ὡς ἀληθείας, ἀλλ' εἶτα πολλοὶ μὴ πιστεύοντες εἰς αὐτὰς ἐξηκολούθουν νὰ τὰς μεταδίδωσιν εἰς τοὺς λαοὺς δι' ἰδίους σκοποὺς πολιτικοὺς ἢ ἄλλους ἢ καὶ διὰ τὸ κοινὸν καλόν.

Ὅποσοι πόλεμοι αἰματηροί, νίκαι ἢ ἤτται στρατιῶν, ἐπιτυχίαι ἢ ἀποτυχίαι φιλοδόξων ἀτόμων, καταστροφαι καὶ ἐρημώσεις χωρῶν καὶ σειρά τέλους ἀπειραριθμῶν γεγονότων ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἀτόμων δὲν συνέβησαν χάρις εἰς τὸ ψεῦδος θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν ἀρχηγῶν, μάντεων καὶ μάγων καὶ διαφόρων ἄλλων ἀτόμων!

Ἄνδ' ἀνέλθωμεν ἀπὸ τοῦ Ζοφεροῦ σπηλαίου τῶν προϊστορικῶν χρόνων πρὸς τὴν ὀπὴν τῆς ἐξόδου, ἐνθα ὑποφώσκει τὸ λυκόφως τῶν ἡρωϊκῶν καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων, θὰ ἴδωμεν τὸ ψεῦδος, τὸ ὁποῖον ἐπώλησαν οἱ εὐκνήμιδες Ἀχαιοὶ πρὸς τοὺς Τρῶας ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ δουρείου ἵππου, μεταγενέστερον δὲ θὰ ἀπαντήσωμεν τὸν Σόλωνα ἀσκεπῆ καὶ ἀνυπόδητον προσποιούμενον τὸν φρενοβλαβῆ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ἐπιτύχη τὴν ὑπ' αὐτῶν παραδοχὴν τῶν νόμων του. Ἐν δὲ τῇ φαεινοτάτῃ κλασικῇ ἐποχῇ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἴδωμεν τὴν κλασικὴν ψευδῶν τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις δι' αὐτῆς ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν, πείσας τοὺς Πέρσας ἡ

νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ στενὰ τῆς Σαλαμῖνος, ἐνθα καὶ κατεναυμάχησεν αὐτοὺς.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψεύδους ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος· τὸ θέμα τοῦτο συνταυτίζεται πολλαχοῦ μετὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας· ἄλλοις δὲ δέδοται ἡ μελέτη αὐτοῦ. Ἡμεῖς προτιθέμεθα ἀπλῶς νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ψεῦδος οἷον καὶ ὅσον ὑπάρχει ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ τῶν κοινωνιῶν, ἀναλύοντες τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν ψευστῶν καὶ ταξινομοῦντες τὰ διάφορα εἶδη αὐτῶν, ἀκολουθοῦντες πῶς τὴν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης τῆς ζωολογίας. Ὅπως τῶντι διὰ τὸ βασιλείον τῶν ὄντων οἱ ζωολόγοι λαμβάνουσι κοινούς τινας ἢ γενικοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν ἀνατομικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς, ὅπως ἀποτελέσωσι κλάσεις, συνομοταξίας, τάξεις, οικογενείας, γένη, εἶδη καὶ ποικιλίας, οὕτω καὶ διὰ τὰ ψεῦδη πρὸς μεθοδικὴν ταξινομήσιν αὐτοῦ θὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν κοινούς τινας καὶ γενικοὺς χαρακτῆρας, ὅπως προβῶμεν εἰς τὰς δεούσας διαιρέσεις, ἀλλὰ χάριν συντομίας χαράσσοντες τὰς γενικωτέρας γραμμὰς αὐτῶν.

Οἱ ζωολόγοι μελετῶντες τὰ ζῶα ὠνόμασαν τὴν σπουδὴν αὐτῶν *Ζωολογίαν*, κατ' ἀναλογίαν δὲ τὴν σπουδὴν τῶν ψευδῶν δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν *Ψευδολογίαν*.

Εὐθύς ὁμῶς ἐν ἀρχῇ δεῖον νὰ δώσωμεν ὄρισμὸν τινὰ τοῦ ψεύδους: *Ψεύδεται πᾶς ὅστις λέγει ἢ πράττει τὰ ἐναντία ἐκείνων ὅσα φρορεῖ ἐνδομύχως*. Οὗτος εἶνε ὁ γενικὸς ὄρισμός. Ἀλλὰ ψεύδεται ἐπίσης καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ὀρθότητος ἰδέας τινός, ἢ γεγονότος, ἡμιλεῖ μετὰ τόνου ἰσχυρᾶς πεποιθήσεως ὡσεὶ ἦτο βέβαιος. Ἐπίσης εἶνε δυνατόν νὰ μὴ λέγη τις τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ εἶνε ψεύστης, ὅταν φέρ' εἰπεῖν πλανᾶται ἐν τῇ ἐκτιμῆσει γεγονότος τινός· ὥστε τὸ ἀντιθετὸν τῆς ἀληθείας δὲν εἶνε μόνον τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἡ πλάνη.

Ἐὰν ἀρκεσθῶμεν εἰς τοὺς ὄρισμοὺς τούτους, οὐδεὶς θνητὸς θ' ἀποφύγη τὴν προσωνομίαν τοῦ ψεύστου. Κυρίως δ' εἰπεῖν τοῦτο εἶνε ὀρθόν, διότι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν μυριάκις κατὰ τὸν βίον του ἐψεύσθη καὶ ψεύδεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν. Ἐν τούτοις ἄδικον θὰ ἦτο νὰ λάβῃ τὴν προσωνομίαν ταύτην ὁ ἱατρός π. χ. ὅστις ἐξ εὐγενῶν καὶ φιλανθρώπων αἰσθημάτων ὁρμώμενος ἀποκρύπτει τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχει ὁ ἀσθενὴς του καὶ ψεύδεται διαβεβαιῶν αὐτὸν περὶ τῆς ταχείας ἀναρρώσεώς του· ἢ ὁ ἀρχηγὸς ἐκεῖνος ὀπλιτῶν μαχομένων ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὅστις πρὸς ἐνθάρρυνσιν αὐτῶν ἐν ἐπικινδύνῳ κρίσει τῶν ὄπλων ἐφευρίσκει ἐν ψεῦδος καὶ παριστᾷ τὴν νίκην ὡς βεβαιάν. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ψεύστης ἕκαστος ἡμῶν, διότι δὲν ἐκφράζει ἀπρο-

καλύπτως καὶ πάντοτε τὴν ἰδέαν, ἣν ἔχει περὶ παντὸς ἀτόμου, μεθ' οὗ ἐν τῷ καθημερινῷ πρακτικῷ βίῳ ἔρχεται εἰς συνάφειαν, ἢ τὰς ἰδέας αἷς ἔχει περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὄρων ἐφ' ὧν βασιζέται μία κοινωνία (ιδέαι θρησκευτικαί, ιδέαι περὶ οἰκογενείας, περὶ ἠθικῆς κτλ.), ἢ τὴν δέαν ἣν ἔχει περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ὁποίας συνήθως μόνον τὸ ἄκρον δεικνύει ἐν ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσιν αὐτοῦ, μέγα δὲ μέρος αὐτῆς ἀποκρύπτει ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὕτω καθεξῆς. Οἱ τοιοῦτοι θεωρητέοι μᾶλλον ὡς ψευδόμενοι καὶ οὐχὶ ψεῦσται.

Διὰ τοῦτο δέον νὰ ἀποχωρίσωμεν ἐν οὐσιῶδες στοιχεῖον, ὅπερ πᾶν ψεῦδος ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ἥτοι τὸν σκοπὸν ὃν προτίθεται τὸ ψεῦδος ἢ ὁ ψευδόμενος. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ στοιχείου τούτου καὶ ἡ φυσικὴ ταξινόμησις τοῦ ψεύδους εἶνε δυνατὴ, καὶ ἡ κατανοήσις δὲ καὶ ἀνάλυσις τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ ψευδομένου καθρωτῆ.

Ὁ ψευδόμενος ἀποβλέπει κυρίως εἰς δύο σκοπούς:

α') Ψεύδεται, ἀλλ' ἐξ ἠθικῶν ἢ κοινωνικῶν λόγων καὶ ἐξ εὐγενῶν αἰσθημάτων ὀρμώμενος, πρὸς ὠφέλειαν ἑαυτοῦ ἢ ἄλλων ἀτόμων, μιᾶς οἰκογενείας ἢ κοινωνίας ἢ ἔθνους ἢ δλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

β') Ψεύδεται πρὸς βλάβην τούτων καὶ ἰκανοποίησιν ἑαυτοῦ.

Ἡ καὶ

γ') Ψεύδεται οὐδένα σκοπὸν προτιθέμενος.

Οὕτως ἔχομεν τρεῖς μεγάλας κλάσεις ψευδῶν:

Α' Κλάσις· Ψεῦδη ὠφέλιμα καὶ κοινωνικὰ ἢ ἀβλαβῆ.

Β' Κλάσις· Ψεῦδη βλαπτικὰ ἢ ἀντικοινωνικὰ.

Γ' Κλάσις· Ψεῦδη οὐδέτερα καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀβλαβῆ ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Τὴν πρώτην κλάσιν ὑποδιαίρουμεν εἰς δύο ταξεῖς: εἰς τοὺς ἀλτροῦστικὸς ψεῦστας, ἥτοι εἰς τοὺς ἐξ ἀγάπης τοῦ πλησίον καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ἢ ἐνὸς ἀτόμου, συμφέροντος ψευδομένους.

Εἰς τοὺς χάριν τέρψεως ἑαυτῶν ἢ τῶν ἄλλων ψευδομένους.

Καὶ ἐν τοῖς πρώτοις μὲν ὑπάγονται πρῶτον τὸ γένος τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ἢ ἐν γένει λογίων τινῶν καὶ κληρικῶν, ἐμπεριέχον διάφορα εἶδη καὶ ποικιλίας. Ἐννοοῦμεν δὲ ἐκείνους ὅσοι μὴ πιστεύοντες εἰς τὰς οἰκείας θρησκείας ψεύδονται, ὑποκρινόμενοι ἐνώπιον τῶν πολλῶν τὸν εὐσεβῆ, καθόσον εἰλικρινῶς φρονοῦσιν ὅτι ἡ συντήρησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρὰ τῇ κοινωνικῇ χρησιμεύει ὡς ἠθικὸς χαλινὸς τῶν κακῶν τάσεων καὶ ὀρμῶν αὐτῆς. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μάλιστα ἔθνεσιν, ἔνθα ὁ κλῆρος ἐκ συμ-

φύνου μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν καὶ νομοθετῶν ἐδίδον καὶ εἰς τὰ πολιτεύματα καὶ τοὺς νόμους θεοκρατικὴν χροιάν, τὸ συμφέρον τῆς διατηρήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ παρὰ τῷ αἰσθήματος ἦν διπλοῦν δι' αὐτοῦ: διὸ ἠναγκάζοντο κλῆρος τε καὶ πολιτικοὶ συχνότερον καὶ ἐντονώτερον νὰ ὑποκρίνονται καὶ νὰ ψεύδονται, χάριν τῆς σωτηρίας τῆς τε θρησκείας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης κοινωνικῆς ἠθικῆς, ὡς καὶ τῶν καθεστώτων ἐν γένει τῆς κοινωνίας.

Δεύτερον τὸ γένος τῶν πολιτικῶν καὶ πολιτευομένων. Ὁ Μακιαβέλης εἶπεν ὅτι ἡ τέχνη τῆς πολιτικῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τέχνη τοῦ ψεύδεσθαι. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι: τὸ εἶδος τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἐνὸς ἔθνους, ὅτινες ἐξαπατῶσι τὰ ἄλλα ἔθνη διὰ ποικίλων ψευδῶν πρὸς ὄφελος τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἔθνους, ἢ ψεύδονται ἐνώπιον τοῦ ἔθνους, ὅπερ κυβερνώσι, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ιδεῶν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἐπίσης τὸ εἶδος τῶν διπλωματῶν ἥτοι τῶν διεθνῶν ψευστῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις τὸ ψεῦδος θεωρεῖται ἀρίστη ιδιότης, ὀνομαζόμενον χάριν εὐφημίας ἐπιθεξιότης. Ὡσαύτως διάφορα εἶδη τῶν μικρῶν πολιτευτῶν, βητόρων κτλ. Τὸ εἶδος τῶν δημοσιογράφων ἐκείνων (σπανιώτατον εἶδος), ὅτινες ἐξογκοῦσιν ἐπίτηδες τὰ κακῶς κείμενα τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας, ὅπως ἐπιτύχωσιν ὑπὲρ αὐτῆς σχετικὴν τινα βελτίωσιν.

Τρίτον τὸ γένος τῶν δραματοποιῶν, ποιητῶν καὶ λογογράφων, ὅσοι, ἐννοεῖται, προτιθενται νὰ διδάξωσι καὶ ὠφελήσωσι τὴν κοινωνίαν διὰ τῶν ἀποκυημάτων τῆς φαντασίας αὐτῶν, ἥτοι τῶν ψευδῶν, τὰ ὁποῖα ἐφευρίσκουσι καὶ πλάττουσιν μετὰ τέχνης πρὸς συγκίνησιν, τέρψιν, καὶ διδασκαλίαν τῶν πολλῶν. Οἱ ψεῦσται οὗτοι, ὧν ὑπάρχουσι διάφορα εἶδη, διαφέρουσιν ἐν τούτοις τῶν λοιπῶν ἀλτροῦστικῶν ψευστῶν κατὰ τινὰς χαρακτηῆρας. Τὰ ψεῦδη τούτων εἰσὶν ἀπρόσωποι, οὕτως εἰπεῖν, ἀλήθειαι παριστώμεναι διὰ γεγονότων νοητῶν καὶ μὴ συμβάντων μὲν ἀληθῶς, ὡς ἐκτίθενται, καὶ μὴ ἀναφερομένων εἰς πραγματικὰ πρόσωπα ἢ πράγματα, ἀλλὰ διερμηνευόντων τὰ ἀληθῶς ὡς ἐγγίστα καθ' ἐκάστην ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνοντα. Οὐχ ἥττον οἱ γράφοντες τὰ ψεῦδη ταῦτα ψεύδονται κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ πρακτικῷ καὶ συνήθει αὐτῶν βίῳ φρονοῦσι καὶ πράττουσιν ἐνίοτε ἀκριβῶς τὰ ἐναντία ἐκείνων, ὅσα εἶπον ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν εἰς τοὺς πολλοὺς, σχετικῶς πρὸς διάφορα ζητήματα περὶ τιμῆς, καθήκοντος, οἰκογενείας, θρησκείας, ἠθικῆς, πατριωτισμοῦ, ἀνδρείας καὶ τῶν τοιούτων.

Τέταρτον τὸ γένος τῶν διδασκάλων, ὅτινες ἐπτάκις τῆς ἡμέρας τὰ ὠφέλιμα διδάσκοντες τῇ κοινωνίᾳ, δεκαεπτάκις διαψεύδονται διὰ

τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων τῶν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ.

Ἐπὶ τέλους ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἀνάγονται πάντα τὰ εἶδη τῶν ψευδῶν ἐκείνων, δι' ὧν ἅπαντες ἀνεξαίρετως οἱ ἄνθρωποι προτίθενται τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων, οἷον ἡ μήτηρ ψευδομένη εἰς τὸ τέκνον τῆς πρὸς περιστολὴν ἀλόγου καὶ ἀνοήτου ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ψευδόμενος εἰς τὸν ἀσθενῆ, ὁ πρᾶκτων φιλόανθρωπὸν τινα πρᾶξιν, ἣν θέλει νὰ ἀποκρύψῃ κτλ. ἢ τὰ ψεῦδη τὰ ὁποῖα σκοποῦσι τὴν συντήρησιν τοῦ συνδέσμου τῆς κοινωνικότητος τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν καθεστῶτων ὠφελίμων ἠθῶν τῆς κοινωνίας. Ἀπειραριθμῶς ποικίλα εἶνε τὰ τοιαῦτα ψεῦδη, ὅσον ἀπειραριθμοὶ εἶνε αἱ περιστάσεις ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ· οὕτως ἐκφράζομεν τὰ συλλυπητήρια ἢ τὰ συγχαρητήρια ἡμῶν πρὸς τινα δι' ἐκφράσεων θερμῶν καὶ ὑπερβολικῶν, πολλάκις ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων εἰς τὰς ἐνδομύχους διαθέσεις καὶ τὰ φρονήματα ἡμῶν. Δύο ἀλληλομισούμεναι κυρία ἀσπάζονται τρυφερῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἑκατέρα αὐτῶν διανοεῖται τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἑτέρας. Εἶδη τινὰ δακρῶν ἐνίων χερῶν ἢ τῶν κληρονόμων θείων, οἱ ἐπικήδειοι λόγοι, αἱ ὑποκριτικαὶ στάσεις ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, αἱ ψευδεῖς κατὰ τὰς ἐπισκέψεις φιλοφρονήσεις, αἱ ἐπιδείξεις ψευδοῦς πλοῦτος, αἱ παραγγελίαι τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας τῷ ὑπηρέτῃ αὐτῶν ὅπως λέγῃ τοῖς ἐπισκέπταις ὅτι δὲν εὕρισκονται ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ ὅτι ἡ κυρία ἀδιαθετεῖ, αἱ ἐνδείξεις προσποιητῶν φιλικῶν διαθέσεων, τὰ ἀβλαβῆ ψεῦδη εἰλικρινοῦς ἔρωτος, τὰ ψεῦδη πρὸς δικαιολόγησιν ἐλαφρῶν ἀτοπημάτων καὶ ἐν γένει ἅπασαι αἱ ὑποκριτικαὶ πράξεις καὶ οἱ ψευδεῖς λόγοι, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ὅ,τι καλεῖται ἐν τῇ κοινωνίᾳ *καλοὶ τρόποι καὶ εὐγένεια*, εἰσὶ τὸ ἐν χρήσει κυκλοφοροῦν νόμισμα, δι' οὗ κατορθοῦται ἡ συναλλαγὴ τῶν φιλοφρονήσεων τῶν ἀνθρώπων, τὸ ψιμμύθιον, δι' οὗ ἐπιπᾶσσονται ἅπαντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πρὸς ἀμοιβαίαν, ἐκουσίως, ἐν γνώσει καὶ κατὰ κοινὴν σιωπηράν, οὕτως εἰπεῖν, συνεννόησιν, ἐξαπάτησιν.

Ἄνευ τῶν τοιούτων ψευδῶν ἢ σύγκρουσις τῶν ἀτόμων ἐν τῇ κοινωνίᾳ θὰ ἐπήρχετο ἀναπόφευκτος· δι' αὐτῶν κατορθοῦται ἡ ἐκχώρησις καὶ θυσία μέρος τοῦ ἐγωῖσμου ἐκάστου ἀτόμου ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, τοῦθ' ὅπερ ὡς συνέπειαν ἔχει τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τὸ ψεῦδος συμπληροῖ τοὺς ὅρους τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου, οἵτινες ἄλλως θὰ ἦσαν ἀνωφελεῖς καὶ μὴ ἐκτελεστοί.

Β' Τάξις. Οἱ χάριν τέρψεως ἑαυτῶν ἢ τῶν ἄλλων ψευδόμενοι.

Ἐνταῦθα βλέπομεν παρελαύνον τὸ μέγα πλῆθος τῶν συμπαθητικῶν καὶ ἀκάκων ἐκείνων ψευστῶν, ὧν τὰ ψεῦδη προτίθενται νὰ προκα-

λέσωσι τὸν γέλωτα ἢ τὴν εὐθυμίαν τῶν ἀκρωμένων, τοιοῦτοι δὲ εἰσὶν οἱ διηγοῦμενοι ἢ γράφοντες καὶ πλάττοντες ἐκ τοῦ προχείρου διάφορα ἀνέκδοτα, ἱστορίας ἢ συμβάντα, ἢ ἐξηγούντες καὶ παραμορφοῦντες ἐπίτηδες ἐπὶ τὸ ἀστεϊότερον γεγονότα ἀληθῆ λαβόντα χώραν, π. χ. οἱ περιηγηταί, οἱ κυνηγοί, οἱ ἀλιεῖς κτλ. καὶ ἐν γένει πάντες οἱ ἐκθέτοντες γεγονότα δυνάμενα μὲν νὰ συμβῶσι, μὴ ἀληθῆ δὲ, ὡς καὶ οἱ οὐτοπικὰ λέγοντες—οἱ *farceurs* τῶν Γάλλων,—ἦτοι οἱ ἐκθέτοντες γεγονότα φύσει ἀδύνατα νὰ συμβῶσι. Παράδειγμα κλασικόν· εἰσέρχεται τις εἰς μίαν αἴθουσαν καὶ εἰς ἐπήκοον πολλῶν διὰ τοῦ τραγικωτέρου ὕφους διηγεῖται ὅτι καθ' ὅδον ἐρχόμενος παρέστη εἰς φρικώδη σκηνὴν δύο κυνῶν, οἵτινες μετὰ τῶσαύτης μανίας εἶχον συμπλακῆ καὶ κατασπαράξαι ἀλλήλους, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἔμειναν μόναι αἱ δύο οὐραὶ αὐτῶν.

Οἱ ψεῦσταί τῆς κατηγορίας ταύτης παρ' οἷς τὸ ψεῦδος ἕνεκα τῆς ἀμέτρου καὶ συχνῆς χρήσεως τοιούτων ἀστειοτήτων πολλάκις καθίσταται ἕξις, ἀποκαλοῦνται συνηθέστερον *ἀστεῖοι*, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ *ψεῦσταί*, οὐχὶ ὅμως ὑπὸ τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Δέον δὲ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὠφέλιμοι εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι ἡ τέρψις εἶνε ὠφέλιμος εἰς τὴν ἠθικὴν ὑγίειαν τῶν ἀνθρώπων.

(Ἔπειτα συνέχεια)

ΣΙΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Η ΕΝ ΚΟΡΣΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑ

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΙΓ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΦΡΙΚῃ ΚΑΡΥΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Εἶδομεν ἤδη ὅτι ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν Καρυῶν μόλις ἀνέρχεται εἰς ὀγδοήκοντα οικογενείας, ἦτοι τετρακοσίας ψυχάς. Αἱ Καρυαὶ ἐκτίσθησαν διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ἦναι καθαρῶς ἐλληνικαὶ σχεδὸν μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρόντος αἰῶνος! Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης καὶ ἐντεῦθεν οἱ ὀλίγοι Κορσικανοὶ οἵτινες εὕρισκοντο ἐν αὐταῖς, διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἄλλων ἔξωθεν ἐρχομένων, ἤρχισαν ν' αὐξάνωσι καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ προάγωνται. Ἀφ' ἧς δ' ἐποχῆς πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων μετέβησαν εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀφρικὴν πρὸς ἀπόκτησιν γαιῶν, ὁ Ἕλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν Καρυῶν, διαίρεθεις εἰς δύο, ἐγένετο αἰφνιδίως κατώτερος τοῦ Κορσικανικοῦ οὕτως ὥστε αἱ ση-